

MIRMUHSINNING „ONA QABRIDA GUL“ HIKOYASIDAGI OBRAZLAR TALQINI

Gulnora RAHMATOVA,

GulDU, O'zbek filologiyasi yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: f.f.d. O.Fayzullayeva

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15495912>

ARTICLE INFO

Received: 15th May 2025

Accepted: 19th May 2025

Published: 23rd May 2025

KEYWORDS

hikoya, hikoyachilik, yetakchi obraz, ona, ijodkor mahorati, badiiy uslub, individuallik va h.k.

ABSTRACT

Mazkur maqola Mirmuhsinning hikoyalari, ulardagi o'ziga xoslik, obrazlarning rang-barangligi masalalariga bag'ishlangan bo'lib, unda yozuvchi mahorati muammosiga ham e'tibor qaratilgan. Shuningdek, Mirmuhsin ijodida hikoya janri yaqqol ajralib turishi, ularning boshqa ijodkorlarning hikoyalardan tubdan farq qilishi xususida ham fikr yuritilgan.

O'zbekiston xalq yozuvchisi, shoir va publitsist, serqirra ijodkor Mirmuhsinning hikoyalari o'zbek hikoyachiligida alohida ahamiyatga ega. Undagi mavzu ko'lamining kengligi, obrazlar rang-barangligi kitobxonni o'ziga jalb etadi. Shunday hikoyalardan biri bo'lmish "Ona qabrda gul" ham hajman katta bo'lmasa-da, mazmunan yetuk hikoyadir. Voqealar asarning bosh qahramoni bo'lmish Erkin va uning ota-onasi, ya'ni advokat Farrux Do'stmuhammedovlar oilasi atrofida aylanadi. Hikoya "Deraza pardalari osha keng, ko'rkam xonaga tashlab qo'yilgan qizil gilamlardagi oftob asta-sekin surilib, karavotdagi paryostiqchaga yetdi. Yumshoq to'shakka cho'kib, pishillab uxlab yotgan to'rt yashar Erkin har gal mana shunday, oftob yuzlariga tushmaguncha uyg'onmasdi.

Ammo bugun tong otmasdanoq cho'chib uyg'onib ketdi. Yonidagi oyijoni yotadigan karavotga erkanib qo'l uzatdi. Oyijoni o'rnida yo'q! U surilib borib oyijonini achomlamoqchi bo'ldi. Topolmadi, karavot bo'sh edi. Erkinning kichkinagina yuragi shig'illab ketdi. Vahima bosdi. Ha, oyijoni yo'q, u o'lgan. Erkin karaxt, u yoq-bu yoqqa alangladi. Pastda, ko'rpacha ustida buvisi uxlab yotardi. U oyijonining bo'm-bo'sh karavotiga, atlas ko'rpaga xomush tikildi. Oyijoni mana shu karavotda, oyoqlarini pastga tushirib o'tirgancha tizzasidagi Erkinni bag'riga bosardi. Qayta-qayta o'pard. Uning bo'ynidagi tilla zanjirni Erkin o'ynar, yuzini oyijoni ko'ksiga surkardi, pishillardi, qiliqlar qilardi. Hozir u oyijonisini juda ham sog'inib ketdi..." lavhalari bilan boshlanadi. Endigina maktabga qadam qo'yish arafasida turgan Erkinjonning boshiga shunday kulfatlar tushishi kimning xayoliga kelibdi deysiz? Uning ham har bir go'dak kabi onasi bag'rida uxlagisi, tongda onasining erkalashlari bilan uyg'ongisi, onasi iforini tuygisi keladi. Afsuski, onasi endi bu hayotda yo'q. „Nima qilish kerak? U oyijonisini ko'rmasa bo'lmaydi! U bo'g'ilib, yig'lagisi kela boshladi. Yana xomush tortdi. Yana yig'lagisi kelib qo'llari bilan ko'zlarini ishqaladi. Bu dunyoda uning o'zi yolg'iz qolganday tuyuldi. U hozir o'zini oyijonisi bag'riga otgisi, uning tizzalariga boshini, yuzlarini surib, erkalangisi kelib ketdi. Ammo qani u oyijonisi? Qayoqqa ketdi? Qachon qaytib keladi? Muncha uni sog'intirmasa?! Oyijonisi shu karavotda kasal bo'lib yotganida, uning boshini silab turib aytgan so'zlari birdan yodiga tushdi: "Erkinjon, meni sog'inganingda qabrimga gul olib borib qo'yg'in. Men seni juda ham ko'rgim keladi. Men seni sog'inaman... Gul olib kelib qo'ysang, men seni ko'rgandek bo'laman. Katta yigit bo'lib uylansang, albatta, xotining bilan birga kelgin.

Men sening xotiningni ham juda ko'rgim keladi, tushundingmi?". Erkin o'shanda bosh qimirlatib tushunganini bildirgan edi...

Nega uning oyisi o'ldi? O'lmasa nima qilardi? Nahotki, kasal bo'lgan odam o'lib ketaversa! Boshqalar ham kasal bo'ladi-ku? Nega uning oyijonisi bunday qildi? Bu to'g'ri emas! U juda yaxshi oyijon edi. U hech kimni urishmagan. U hech kimni xafa qilmagan. Shundoq yaxshi oyijoni nega o'ladi?! Erkin bu voqeaga hech tushunmasdi. Oyijonisiz bu dunyoda yurishning unga nima keragi bor? Erkin juda xafa bo'ldi. Uning kichkina yuragi vayron bo'lib, dard-u dunyosi qorong'i bo'lib ketdi.

Karavotda yolg'iz, karaxt o'tirgan Erkinjonning o'pkasi to'ldi. U yana o'zini tutdi: uning oyijoni har narsaga arillab yig'laydigan bolalarni yomon ko'rardi. U hoziroq oyijoni bag'riga otib erkalanishni qo'rsadi. Ammo, qani u oyijoni? Chiroyli karavot-u gilamlar, devordagi palag-u billur qandillar ko'ziga juda yomon ko'rinib ketdi. Uning hech narsaga qaragisi kelmasdi. Unga hech narsaning keragi yo'q! Unga faqat o'zining oyijonisi kerak...“ Shu savollar bolaga tinchlik bermas edi. Oxiri bolalarcha o'y-fikrlari og'ushida „U bir oyog'iga botinka, ikkinchisiga shippak kiyib olgan, har doim oyijoni kiygizib qo'yadigan matroscha ko'ylagini kiygan, yoqasi tugmasini ham solib ulgurmagan, do'ppisini ham qidirib o'tirmagan edi. Shu ahvolda ikki dona gulni ko'tarib oyijoni oldiga jo'nadi. U na kiyim, na botinkani bilardi. U yuzini ham yuvvani yo'q, uning hech narsaga qaragisi kelmasdi.

U faqat oyijonini ko'rgisi kelardi. Unga boshqa hech narsa kerak emas edi. Shunday bir aftoda onasi qabri tomon o'tlanadi. Asarning keyingi qahramoni Erkinning oyisi Ra'no rak kasalligi sababli vafot etgan edi. U endigina yigirma yetti yoshga to'lgan, xonatlas ustida yal-yal yonib, qanchalar ko'zlarni kuydirgan, uzun sochi beliga tushib, kulgan dudoqlar-u bodom qovoqlar, qanot qoqib turgan qaldirg'och qoshli bir suluv edi. Shunday zeboni rak kasalligi xazon qildi-yu, bir kunda bu kasallik Ra'no bilan birgalikda kattakon bir oilaning quchoni-yu shodligini, orzu-umidlarini, bugunini, ertasini- bari- barini olib ketdi. Bu oila motamsaroga aylandi-yu qoldi.

Asardagi yana bir yetakchi obraz Erkinning otasi, Ra'noning umr yo'ldoshi Humoyundir. Ra'noning o'limi hammadan ham ko'proq Humoyunga ta'sir qildi. Ayoli tirikligidagi Humoyundan asar ham qolmadi. Go'yoki ruhsiz bir vujudga aylandi-yu qoldi, ammo na iloj, murg'akkina bolasiga dalda bo'lishi kerak. Hattoki o'g'lini qabristonga olib borgandagi va undan keyingi „Hali marmartosh qo'yilib, atrofi panjara bilan o'ralmagan, tuproq uyilib, ketmon bilan tekislab qo'yilgan yangi bir qabr tepasiga borib, ota-bola bosh egishdi. Qabr ustiga guldastani qo'yishdi. Erkin dadasi yonida yangi qabrga tikilib turardi. Qani uning oyijoni? Nahotki uni atlas ko'ylaklari bilan shu tuproqqa ko'mishgan bo'lsa? Axir uning paltosi etagiga ozgina tuproq tegsa ham cho'tka bilan erinmay tozalardi. Uning chiroyli yuzlari, oltin ziraklari, nozik oppoq qo'llari nahotki shu tuproq tagida yotgan bo'lsa? Erkin xomush turardi.

– Oyijonim buyoqqa chiqmaydilmarmi? – Erkin dadasiga murojaat etdi.

– Yo'q, – dedi dadasi g'amgin. U o'g'lini ovutish niyatida yolg'on gapirmadi. Ota-bola qabristondan chiqib, uyga qaytib kelishdi. Lekin ertasiga u shamolladimi, isitmalab kasal bo'lib qoldi-yu tepasiga kelgan dadasiga ham, buvisiga ham, boshqalarga ham oyijon, deb qo'l cho'zib talpinaverdi. Isitma ichida qo'lida atirgul, oyijonini qidirardi. “shu kabi holatlar uning bag'rini tilka-pora qiladi, biroq hech kimga sezdirmaydi. Oradan uch yil o'tgan bo'lsa-da, Humoyun hali hamon uylanmadi. Sababi uning ko'z oldida hamon o'sha Ra'no... Yer sovuq, kishi qazo qilgach, qolgan qadrdonlari yuragida uning mehri sekin-asta soviydi, derdilar. Bu to'g'ri emas ekan. Humoyun yuragida Ra'no muhabbati hamon yashardi. U Ra'noni ancha vaqt ketidan yurib, yaxshi ko'rib olgan edi. Nazarida yana bir boshqa kishini Ra'nochalik sevishtigacha qurbi yetmaydigandek tuyulardi. Biron kimsa yuragida g'alayon uyg'otolmasdi. Ammo shu

kunlarning birida birinchi marta Onaxonni ko'rib yuragi jiz etib ketdi „Uning ro'parasida Ra'no turganday bo'ldi. Uning bir yeri Ra'noga o'xshashib ketardi. Ovozi o'xsharmikan? Humoyun o'ylanib qoldi". Bu bilan yozuvchi Humoyun taqdirini ochiq qoldirgisi kelmadi. Yolg'izlik faqatgina Allohga xos ekanligini ijodkor o'z mahorati orqali ochib berdi. Mirmuhsin ushbu hikoyasidagi Humoyun va Ra'no obrazlari orqali nafaqat mehribon ota-ona, balki vafo, sadoqat, mehr-muhabbat ufurib turgan haqqoniy o'zbek xalqi vakillarini gavdalantirib bera oldi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Bu esa hikoyaning individualligini ta'minlagan.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, dunyoda barcha mehrlardan eng a'losi bu ona mehridir. Hech bir narsa, hech bir tasalli ona mehrichalik yuraklarimizga kuch-quvvat berolmaydi. Mirmuhsin o'z hikoyalarida ana shunday mehri tarannum eta olgan ijodkordir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Мирвалиев С. Ўзбек адиблари. – Тошкент: Фан, 1993. – Б.157.
2. Mirmuhsin. Yaxshi kun va yaxshilik abadiydir. //Yoshlik, 1993. №12. – B.32.
3. <https://www.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-nasri/mirmuhsin/1921/2005>.
4. Мирмуҳсин. Асарлар. – Тошкент: Гафур Ғулум номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1983. – Б. 320.
5. Kholbekovna, F. O. (2021). The issue of artistic idea in poetry. *European Scholar Journal*, 2(4), 233-236.
6. Fayzullayeva, O. (2022). General Typological Characteristics Of Lyric Cycles. *Science and innovation*, 1(B5), 231-236.
7. Fayzullayeva, O. (2024). THE ISSUE OF FORM AND CONTENT IN LYRIC CYCLES. *Евразийский журнал технологий и инноваций*, 2(1), 55-60.
8. Xolbekovna, F. O. (2021). POETICS OF UZBEK CYCLE SONNETS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(6), 394-402.
9. Fayzullayeva, O. X. (2020). Diversity in writing Uzbek sonnets. *Theoretical & Applied Science*, (4), 627-633.
10. Kholbekovna, F. O. (2022). The artistic-aesthetic nature of rauf parfi's poetry. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(5), 332-340.
11. Kholbekovna, F. O., & Oglu, E. B. J. (2021). Development and Improvement of Cyclicity. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 12049-12054.
12. Fayzullayeva, O. (2023). LYRIC IMAGE OF" I" IN CYCLES. *Евразийский журнал технологий и инноваций*, 1(6 Part 3), 118-125.
13. Mamatkulov, M., & Fayzullayeva, O. (2024). Expression Of Symbols And Allegorical Images In Lyric Cycles. *Modern Science and Research*, 3(1), 1-7.
14. Rakhmonkulovich, M. M. (2022). Folklore Traditions In The Epos Of Sayyadi "Tohir And Zuhro". *Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences*, 14, 4-10.